

Emléktábla koszorúzás a Dávid Ferenc utcában

2003. november 12-én, szerdán déli 12 órakor a XI. kerület, Dávid Ferenc utca 2. sz. alatti ház falán elhelyezett Dávid Ferenc-emléktáblánál népes emlékező gyülekezet vett részt a koszorúzáson.

Rázmány Csaba püspök emlékbeszédét követően **Dr. Filipsz Andrea** a kerület jegyzőnöje emlékezett meg Dávid Ferencről és helyezte el a koszorút, majd **Dr. Csapody Miklós** a XI. kerület országgyűlési képviselője emlékezett és koszorúzott. Az egyház koszorúját **Sepsi Kovács Éva** és **Gergely Felicián** helyezték el az emléktábla alatt. Majd a Vitézi Rend képviselői helyezték el a koszorút.

Ezek után **Supka Magdolna** művészettörténész, professzor asszony beszélt az Aba Novák által készített nagyméretű pannóról, melynek egyik jelenete a Tordán kihirdetett vallásszabadságot örökíti meg.

A Dávid Ferenc-táblánál elmondott emlékbeszéd 2003. november 12. Textus: János 8, 32.

„És megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket!”

Ez emléktábla mellett arra a nagyszerű emberre emlékezzünk, aki 435 évvel ezelőtt megtalálva szellemi partnerét, és vele a reformáció, a hit, a vallás összekuszált világában megalkottak egy olyan törvényt, mely évszázadokkal megelőzve korát, ma is alapja a vallás- és lelkiismereti szabadságnak. Dávid Ferenc és János Zsigmond, mert róluk van szó, sajnos mind ritkábban emlegetett személyiségek a magyar történelemben és kultúrában. De mi minden évben tisztelettel adózunk emléküknek!

Minden alkalmi beszéd, a pillanat élménye.

Ez az élmény számunkra, unitáriusok számára nem más, mint az a nagyszerű tény, hogy egy egyszerű és közérthető hit több mint négy évszázadon át megtartott az evangélium tiszteletében, Jézus követésében, továbbá nemzetünkben és nem utolsósorban nyelvi és vallási kisebbségi létünkben. Ha kevesen is vagyunk, mert mi unitáriusok soha nem a mennyiségre, hanem a minőségre alapoz-

tunk, mindig hozzá tudunk adni valamilyen értéket, nemzeti értékeinkhez, mint az egyetlen magyar alapítású vallás, az unitárius vallás, ami nélkül olyan lenne színes és sokrétű magyar kultúránk, mint csillag nélkül az éjszaka. Az az érzésem, hogy Dávid Ferenc a távoli csillagok tiszta fényéből merítette magának a megtartó hitet, és ennek hatása alatt mond-

hatta, hogy: „Akiket Isten lelke világosított meg azoknak nem szabad hallgatni, és az igazságot sem rejthetik el”. Borzasztó lenne olyan világban élni, melyből kihalt a hit, a remény és a szeretet, azok az érzések, melyek Dávid Ferencet egyfolytában az igazság keresésére ösztönözték.

Hitében mellyel megajándékozott, minden korszak önmagát próbálta magasabb, tisztább és nemesebb formában látni, tanításait megtartani, tanácsait követni.

Ezt tesszük mi is, mai kegyeletteljes emlékezők, e tábla megkoszorúzóit. **Rázmány Csaba**

Dr. Filipsz Andrea a XI. kerület jegyzőnöjének beszéde

Tisztelt Püspök úr, lelkész urak és úrhölgyek, gondnokok, Tisztelt ünneplők, barátaim!

Hadd köszöntsem Önöket – unitárius módon – *atyafiságos* tisztelettel. Mint Kerületünk Önkormányzatának jegyzője, az egész Önkormányzat, de kiemelten a polgármester úr nevében kegyelettel emlékezem meg – itt a Dávid Ferenc utcában – a

424 éve mártírhalált halt püspökről, Dávid Ferencről. Mártírhalálát az *unitárius* vallás magyarországi elterjesztése miatt mérte rá a kegyetlen sors és árulás. Minden évben e napon – és **e helyen is** – meghajtjuk fejünket emléke előtt. De a követőknek sem volt könnyű sorsuk! 1568-ban a tordai országgyűlés kimondta ugyan a

teljes vallásszabadságot, sőt az unitárius vallás Erdélyben egy időre a legerősebbé válhatott, de később mind jobban és erősebben üldözték, elnyomták, lehetetlenné tették.

A gyökér, az utánpótlás ma is Erdélyhez kötődik.

Az unitáriusokra mindig is úgy tekintettek, mint akik büszkéek szabad gondolkozásukra, szabadságvágyukra és magyarságtudatukra. S ezek nem kis dolgok!

Ismeretes küzdelmük, hogy végre a magyar történelmi egyházak közé soroltassanak! Ígérek bőven hangzottak el... Bízom benne, hogy vágyuk teljesülni fog mihamarább.

Ismeretes küzdelmük, hogy volt egyházi ingatlanjaikat minél teljesebben kapják vissza. Itt is hangzottak el ígérek. De kerületünkben ennél jóval több történt s legyünk erre joggal büszkéek! Akik itt állunk talán mihamarabb részt vehetünk a Budaörsi úti önkormányzati bérleményben a Bartók Béla egyházközség gyülekezeti termének avatási ünnepségén!

Ismeretes az unitáriusok küzdelme, hogy továbbra is hazánk értékes, megbecsült polgárai legyenek!

Most pedig hadd helyezzem el – ugyancsak *atyafiságos* tisztelettel – az Önkormányzat koszorúját!

Dr. Csapody Miklós képviselő által elmondott emlékbeszéd

Főtiszteletű Püspök Úr, kedves emlékező Egybegyűltek!

Itt állunk az egyházalapító Dávid Ferenc budai, XI. kerületi emléktáblája alatt, amelyre immár tizedik éve tesszük oda a kegyelet koszorúját. Ezekkel a virágokkal nemcsak egy hősi életre, hanem az európai vallásszabadság Erdélyben született eszméjének legelső törvényesítésére is emlékezünk.

Annak a könyvnek, amelyet kezemben tartok, s amely könyvtáram egyik féltett darabja, Aranyosrákosi Székely Sándor a szerzője, aki 1839-ben „Kolo'svárt az unitáriusok' főiskolájában hittan', és ahhoz tartozó tudományok', 's napkeleti nyelvek' rendesköz-oktatója, 's egyházi főjegyző" volt. Helyénvaló tehát, hogy tőle idézzem: „Az unitárius vallás, mint az Erdélyben virágzó keresztény hit negyedik és legifjabb leánya legelőbb édes testvérei' sorába az egyesületbe János 'Sigmund alatt 1568. a' tordai országgyűlésen iktattatott be innepélyesen – ugyanazon évben a' marosvásárhelyi – 1571. pedig a' gyulafehérvári országgyűlésen újra megerősített.”

És amikor Dávid Ferencre emlékezünk, János Zsigmond fejedelemre és utódaira is gondolunk, csakúgy, mint az unitarizmus több mint négyszáz éves értékeire. Mert ezekben az értékekben nemcsak az a „különös”, hogy egy erdélyi magyar ember, egy, az Istent valóban tűzön-vízen át kutató, radikális gondolkodó alapított új egyházat, amely aztán a világon messzire elterjedt. A negyedik magyar történelmi egyház létrejöttében nemcsak annak magyar születése fontos a nagyvilágnak, de mindenekelőtt nekünk, hanem főként mindaz,

amit nemcsak a teológia, de a magyar művelődéstörténet, a szellem és a hagyomány is köszönhet az „unitária vallásnak”.

A templom és az iskola...

Örömmel gondolok arra, hogy a kolozsvári Brassai Líceumban éppen ma avatják fel az unitáriusok János Zsigmond Kollégiumát. Örülünk, hogy idáig eljutottunk, csodálkozunk mégsem illeik, hiszen az erdélyi unitáriusok – hasonlóan a keresztény hit idősebb erdélyi testvéreinek hősi küzdelmei eredményeihez – mindig megvédték és megtartották a hitet és a magyarságot, a templomot és az iskolát. A vallást és a tudományt, a művészetet és az irodalmat.

És ott van a tanulság is. Mert miért is született meg ez a magyar egyistenvallás? Azért, mert elődeink a reformáció egyszerre verőfényes és máglyafüstös nagy korszakában olthatatlan szomjukkal keresték az Istent, úgy akarván a Teremtőhöz fordulni, ahogyan azt bensőjük diktálja. És miért vállalták mindezért a pusztulást, az elnyomást és a háttérbe szorítottságát? Mert a hitük mindenél fontosabb volt!

Azért, mert a hitünk nem tankönyvi tétel, hanem „spiritus”: lélek, amit mi katolikusok Szentléleknek mondunk, és amely nem doktrína, hanem az Úr szava, mely alakítja jellemünket, életünket és előkészíti nekünk az üdvösséget. Erről a „spiritusról” mondják unitárius testvéreink, hogy „Egy az Isten”. És ez is Dávid Ferenc műve egyik mai tanulsága – pontosabban a Dávid Ferenceké, s nemcsak az unitáriusoké, hanem mindnyájunké: a hit. Ők azért szenvedtek, mert hittel hittek. Ma nem kell szenvednünk, vagy ha mégis, naponta és

mástól, mégsem ugyanattól – és mi mégsem hiszünk úgy, mint egyházaink régi és újabb hősei. Pedig ma már nem kell hősnek lenni, azt pedig tudhatjuk, hogy a hit – kegyelem. És a hit az embert előbb-utóbb mégis megtalálja, ha maga is törekszik rá, hogy kiérdemelje.

Azt, hogy ki volt Dávid Ferenc, s mit jelent az unitarizmus a magyar történelemben, Aba Novák Vilmos nagy körképe is bizonyítja. Ennek részletére, a nagy püspök arcképeire most itt rá is pillanthatunk. Volt úgy, hogy mikor itt álltunk, valóságos „János Zsigmond-i télben” tet-

tük le a koszorúkat. Most a hideg napsütésben állunk itt, immár tizedszer, és nemcsak a történelmen, de a hiten is töprengünk. Dávid Ferenc hitvallása mindenkit csak megerősít.

Dr. Csapody Miklós
országgyűlési képviselő (MDF)
Budapest 15. vk.

DÉVAVÁRI MEGEMLÉKEZÉS

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa, Főtanácsa, Főgondnoka és a magam nevében a legnagyobb tisztelettel és szeretettel köszöntelek Benneteket az Egyházalapítónkra való megemlékezés áldott perceiben.

A vár s a várfalak, az emlékhelyek elválasztanak a holtaktól, az ősoktól, azoktól, akik előttünk jártak, de összeköt az élőkkel az emlékezés megszentelő érzése. Minden vallásfelekezett, Egyház elfogultan ápolja születési helyét, megmaradásának emlékhelyeit. Ezen törekvésben a legfontosabb összetartó erő a hit, a szülőföld, és az anyanyelv. Talán ezért érzékenyül el a lélek itt a Dévai várban.

A 435 éves múltat és hitbeni megmaradást meg kell köszönjük mindazoknak, akik e szent ügyért még életüket is képesek voltak feláldozni! Ezen a napon minden unitárius templomban megkondulnak a harangok, de hiszem, hogy a lélek harangjai is megszólalnak, és hírül adják a világnak, hogy mi unitáriusok soha nem felejtünk: nem felejtjük Dávid Ferencet, egyházunk alapító püspökét, kinek lelke innen szállt fel Egy igaz Istenéhez, és aki a hozzá intézett kérdésre így felelt: „ha kérned mi a vétkem? – miért jöttem hazám előtt gyűlöletbe? – az, hogy egy s nem három Istent tiszteltem. Hogy a részek nélküli egészet szét nem osztottam. Mert tagadtam, hogy Isten gyermekként sírjon, éhezzen és szomjúhozzék, irtózzék a fájdalomtól, s rút hallással halljon meg; ezek az én bűneim, ez az én istentelenségem, ezek az én boldogtalanságom okozói. Ezért érdemeltem büntetést, amin a későkor, bámulni fog, melyről hiszem, hogy tisztább hitet fog vallani!” (Jakab Elek: Dávid Ferenc emléke, 242–243).

Nem feledjük: Enyedi Györgyöt, aki azt mondta: „kicsik vagyunk, de a mennyiséget lehet minőséggel pótolni”, Márkos Györgyöt, aki azt hangoztatta, hogy: „nem mondani kell, hogy építsünk templomot és iskolát, hanem oda kell állni az isko-

laépítők közé!” Nem felejtjük Keresztúri Sámuel, aki szerint „nem alamizsnával kell enyhíteni a koldus nyomorát, hanem olyan társadalmat kell teremteni, melyben nincsenek koldusok”. Emlékezünk, Szent Ábrahámira, Uzoni Fosztóra, Krizára, Ferencz Józsefre, Brassai Sámuelre, Orbán Balázsra, Bartók Bélára, Balázs Ferencre, Erdő Jánosra, László Gyulára és mindazokra, akik valamit is tettek Egyházunk megmaradása érdekében. Nem feledjük, hogy végre minden izmustól mentesen, szabadon gyakorolhatjuk hitünket. De nem felejtjük azt sem, hogy *mi a felelőssége unitárius nemzedékünknek. Semmiképpen nem a széthúzás, az elszigetelődés, és az egyéni ambíciók érvényesítése, hanem a közös ünneplés és ezen belül a közös tervezés, hogy amikor eljön annak ideje, újból megfogva azt a kezét, amit mások akaratából kellett el-*

engedünk, ismét egy Egyháznak és egy vallásnak hirdetői, az Egy Isten-hitnek megtartói és védelmezői lehessünk.

Magunkévá kell tegyük azt a fájdalmas gondolatot, hogy vannak az életben olyan küzdelmek, melyeket még akkor is meg kell vívunk, ha tudjuk, hogy annak gyümölcsét nem, mi hanem gyermekeink vagy unokáink fogják learatni.

Legújabbban egyházunk egyes képviselői azt sugallják, és hangoztatják, hogy kis egyház vagyunk, és kevesen vagyunk, de én tudom, hogy *a jövő nem azt kérdezi, hogy hányan vagytok, hanem azt, hogy milyen fajsúlyú eszméket képviseltek és milyen fajsúlyú cselekedetek végrehajtására vagytok képesek.*

*Jöjünk gyakran a dévai várhoz!
Testvér, jöjj te is velünk!
Tanulj, és buzgón imádkozz -
Ez pajzsunk, és fegyverünk.*

*Megyünk a dévai várhoz,
Hősünkre emlékezünk...
Tanulj, és buzgón imádkozz,
Hogy hozzá méltók legyünk!*

(Nagy Ferenc ny. lelkész)

Rázmány Csaba püspök

(Elhangzott november 15-én, szombaton a Déva várában megrendezett megemlékezésen)

Püspöki Vizitáció Vásárosnaményban

Nevezetes eseményként tartják számon a beregi unitárius szórványban az okt. 18-i Püspöki Vizitációt. Főtiszteletű Rázmány Csaba püspök úr és kedves felesége, Balácsi László főjegyző úr, Kálnoki Kiss Sándor főgondnokhelyettes úr és kedves feleségeik, valamint Miklósi-Vári Katalin debreceni lelkész úr Kozák Miklós gondnok úrral tisztelték meg a beregi gyülekezetet.

Az ünnepségen három lelkész is szolgált. Főtiszteletű püspök úr tartotta az istentiszteletet, ezt követően a debreceni beszolgáló lelkész úr vacsorát osztott, a főjegyző úr pedig megkeresztelt

egy jándi kisgyermeket. Az ünnepi vacsora Felhős Szabolcs örökös beregi szórványgondnok úr Kriza János úti lakásán volt, ahol Demeter István beregi gondnok úr átnyújtotta főtiszteletű püspök úrnak a beregi presbitérium petícióját, amelyben a nyír-egyházi szórványhoz való csatlakozásukat kérik.

Egy erős Beregi-Nyíri Unitárius Szórvány stabilitást és nagyobb biztonságérzetet nyújtana a beregi gyülekezetnek, hiszen autóval, busszal vagy vonattal is megközelíthető Kocsord, vagy Nyíregyháza. Így a templomba való járás igénye is valóra válhatna.

Az ünnepi vacsora Felhős Szabolcs Kriza János úti házában

Kálnoki Kiss Sándor főgondnok-helyettes köszönti a beregi gyülekezetet

Szervét-konferencia Pestszentlőrincen

Wilbur Morse Earl egyháztörténész idézi Szervét egyik leveléből, amit Poupin, genfi lelkészhez írt: „Hogy meg kell halnom ügyemért, jól tudom; mindezek ellenére azonban nem félek, ha a Mesterhez hasonló tanítvány lehetek általa.” Amint előző lapszámunkban is megemlékeztünk erről, ez

1553. október 27-én be is következett a Genf melletti Champel mezején. November utolsó két napján, amint arról döntött az október 4-én tartott Egyházi Képviselő Tanács, erről az eseményről emlékeztünk meg egy nagyon sikeres konferencia keretében.

Pestszentlőrinci gyülekezetünket érte az a megtiszteltetés, hogy fogadja és rendezze meg ezt az emlékkonferenciát egyetemes unitárius egyházunk segítségével. A szervezők az említett gyülekezet lelkésze, *Szász Adrienne*, valamint *Kászoni József*, a budapesti és *Léta Sándor*, a Bartók Béla egyházközség lelkészei voltak. A levezető elnöki funkciót Kászoni József látta el.

Már beszámolóink elején elmondjuk kedves olvasóinknak, hogy szándékunkkal ellentétben, ebben a számunkban nem közöljük a beígért előadásokat, mert úgy terveztük, hogy a számos nagyszerű tartalmú értekezésből egy teljes *Szervét-számot fogunk kihozni* a jövő év elején. Úgy gondoljuk, hogy ezzel tudunk a legmegfelelőbben tisztelni a mártír emléke előtt, valamint ezzel fejezhetjük ki köszönetünket, elismerésünket az élménykeltő két nap megvalósítóinak.

Szombaton, november 29-én nyirkos, borongós napra ébredtünk, de meleg szeretettel fogadott a *Molnár János* gondnok úr vezette vendéglátó gyülekezet, a Szervét Mihály nevét viselő téren erdélyi stílusban épült fehér templomocska.

Szász Adrienne helyi lelkész nő áhítatával kezdtük az összejövetelünket, aki Isten áldását kérte az emlékezésre és a konferencia munkálataira. Utána *Kászoni József* levezető elnök üdvözlő beszédét hallgathattuk. Bár nem köszönthette sorinkban a meghívott, úgynevezett „nagy neveket” (főként más egyházakból és a társadalmi élet más területéről), de itt voltak a számunkra legfontosabbak, az előadók, az erdélyi egyház szinte teljes vezetősége, lelkészi karunk teljes létszámban és jó néhány hívünk. *A Magyar Televízió is felvette az ünneplést.*

Kászoni József ezután mindegyik előadót bemutatva abban a sorrendben, ahogy következtek a meghirdetett műsor szerint. *Dr. Balázs Mihály* szegedi professzor értekezésének címe ez volt: *Szervét és a XVI. századi Erdély unitarizmusa*. A már tiszteletbeli unitáriusnak is nevezhető professzor úr, többek között arra a kérdésre is igyekezett választ találni, hogy milyen okok folytán sikerült a Dávid Ferenc vezette erdélyi radikális reformációnak egyházzá szerveződnie, és ez miért

nem járt sikerrel Szervét munkássága nyomán máshol Európában.

Mikó István, egyházunk főgondnoka, akit az őszi Képviselő Tanács küldött ki a *Genfben, október 24–27. között megtartott megemlékezésekre*, érdekesítő lelki és szellemi „zarándoklatra” vezetett el. Röviden ismertette az ott elhangzott előadások tartalmát, lényegét. Majd megidézve a történelmet, felfedve annak számunkra fájó hiányosságokat mutató tényeit is, elvezetett a Szervét által megjárta „via dolorosa”-n, azokon a stációkon át, ahova kötődik élete utolsó óráinak egy-egy történése addig a helyig, ahol aztán fellobbant a máglya Kálvinék Szent Bertalan-éji „előzetes főpróbájaként”. (Igaz később és más előjellel!)

Vendéglátóink roppant ízletes ebédje után a délutáni előadás az erdélyieké volt. *Dr. Rezi Elek*, erdélyi püspökhelyettes-főjegyző, teológiai professzor, aki a mi főgondnokunkkal ott volt Genfben is, „*Teológiai hatások és különbségek Szervét Mihály és Dávid Ferenc teológiai felfogásában*” címen értekezett. Unitárius hitelveink történetének nagy kérdését feszegette, ami minden történésziünket, bármely unitárius hitelveinkkel foglalkozó embert nagy kihívás elé állít. Régi vita tárgya, hogy *Dávid Ferenc* önállóan alkotta-e meg forradalmi reformációs nézeteit, vagy ahogy fogalmazni szoktuk, „*merített*” más tudósok, jelen esetben *Szervét Mihály gondolataiból*, eszmevilágából. Sajátosan érdekes megközelítés hangzott el a professzor úr előadásában, alátámasztva rengeteg adattal.

Kovács Sándor teológiai tanár úr előadása sokszor fakasztott nevetésre a téma tartalma és az előadás dramaturgiája miatt. Derűs unitáriusok voltunk mindannyian, amikor hallgattuk a tanár úr „*Szervét-kultusz az unitárius kollégiumokban*” című előadását. Természetesen a komoly üzenet komolyságot is igényelt.

Dr. Czeiner Szilvia általános orvos nagyívű (Galenusig visszautaztatva a hallgatóságot) értekezésében megfogalmazta Szervét orvosi nagyságát is. De jelen sorok írójának arra a kérdésére, hogy az orvostörténet miért nem revidálja és teszi helyére mulasztását Szervét elsőbbségét illetően a *kisvérvkör felfedezése tárgyában*, csak a számunkra fájdalmas tény (újra nekünk fájdalmas!) erősítette meg, hogy a fél évszázaddal későbbi Harvey-felfedezés szerepel a köztudatban.

Az előadások és a megbeszélések végén *Kászoni József* lelkész záróimája következett. *Sütő András* Szervét szájába adott imádságát idézte, amelynek üzenete a ma emberének is sok lelki – szellemi táplálékot tud nyújtani. Akárcsak az egész „*Csillag a máglyán*” című drámája, amely – ha Isten is úgy akarja – *Mikó István főgondnokunk „közreműködésével” angol nyelven is hozzáférhető lesz a jövőben.*

Egy igazi, a nagy gondolatok után jóleső pihenőt ígérő zárás következett. *Tokos Zoltán*, „kétlaki” életet élő *gitárművész* (Spanyolországban él családjával, de az egyetemen tanít Debrecenben) előadása elvezetett abba a korba a zene hangjain

val, amely viharos időszakáról történelmünknek egész nap értekeztünk.

A vacsora kellemes megbeszélések, beszélgetések lehetőségét hozta számunkra.

Vasárnap egy kicsivel kegyesebb volt az idő hozzánk, emlékezőkhöz, ünneplőkhöz. A kis templomunk harangszava 11 órától a konferencia méltó befejezésére hívott. Szépen szárnyaltak a zsoltárok, köszönet érte *Bácskai Ágnes énekvezérnek is*. A szószéki szolgálatot *Dr. Szabó Arpád*, az erdélyi testvéregyház püspöke végezte. Átélt és mindnyájunkat áhítatra készítő imádsága után arról beszélt predikációjában, hogy az igaz eszmék útját nehézségek övezik, de vállalni kell sokszor a legnagyobb érték, az élet feláldozását is. Szervét Mihály élete is erre példa!

Szász Adrienne köszöntő szavai után, és az *unitárius himnusz* (214. számú énekünk második szakasza) elhangzása után Rázmány Csaba, egyházunk püspöke tartotta meg az emléktáblát felavató beszédét. Köszönetét tolmácsolta *Pécsi L. Dániel* művész úrnak a míves munkájáért. Beszédében a püspök úr, szintén a Szervét szájába adott Sütő András-i gyönyörű szavakkal, megfogalmazásokkal nagyon hatásosan érzékeltette az eszmékért a mártírságot is vállaló életforma nagyszerűségét, az igazságnak a lángok közül is az ég felé, az emberiség felé való szabadulását. Ahogy Sütő fogalmazta: *Szervét csak ideiglenesen vált el könyvétől, eszméitől*. Most azt mondjuk, hogy újra együtt vannak és mind gyakrabban kellene ezt hangoztassuk, mert a jelen viszonyok között sem akarnak oly sokan tudomást venni rólunk, arról, hogy *unitáriusok nélkül nincs magyar történelem*, és hiányos, foghíjas marad az egységesülni akaró Európa mindennemű történelme.

Az emléktábla leleplezését Mikó István, egyházunk főgondnoka, Kálnoki Kiss Sándor, főgondnok-helyettesünk, valamint Dr. Máthé Dénes, az erdélyi egyház főgondnoka végezte. Az emléktáblát Balázsi László, egyházunk püspökhelyettes

-főjegyzője és *Dr. Rezi Elek*, az erdélyi egyház püspökhelyettes-főjegyzője, teológiai professzor *koszorúzta meg*. A záróének előtt *Incze Ildikó* színművésznő adta elő *Illyés Gyula: A reformáció genfi emlékműve előtt* című versét.

Két nap, amely megmutatta, hogy milyen értékek őrizői vagyunk. Isten adjon erőt, hogy még nagyobb összefogással, még maradandóbb dolgokat mutassunk fel a világ előtt. Már most szeretnők jelezni, hogy a következő évben, a *nagyharsányi hitvita mártírjának, Alvinczi Györgynek kívánunk emléktáblát állítani*, akit 1574-ben a Veresmarti Illés református püspök által kijelölt döntőbírák halálra ítélték és felakasztottak. A budai beglerbég felelősségre vonta Veresmartit és társait, és rájuk bizonyította, hogy közönséges gyilkosságot követtek el, és halálra ítélte őket. Az erdélyi vallási és lelkiismereti szabadság törvényének szellemében az unitáriusok kijárták a hatóságnál, hogy a halálra ítélteteket váltságdíj ellenében engedjék szabadon. Ezeket a történelmi, fájdalmas (ismét csak fájdalmas, és csak nekünk) tényeket szándékszunk megörökíteni az elkövetkezőkben, mert a magyar történetírás – szerintünk túl irányított – nagyon feledékeny!

B. L.

EMLÉKTÁBLA-AVATÓ BESZÉD SZERVÉT MIHÁLY HALÁLA 450 ÉVES ÉVFORDULÓJÁN

Pestszentlőrinc

2003. november 30. Textus: „Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, de a lelket meg nem ölhetik. Inkább attól féljete, aki a lelket is, a testet is el tudja pusztítani” Mt, 10, 28.

Életünk eseményei, történései, nem múlnak el nyomtalanul felettünk. Isten embernek adott egyik legnemesebb ajándéka, hogy életünk eseményeit elraktározhatjuk agyunkba, ebbe a tudatunkat meghatározó központi szervbe. Amikor megérkezel Isten szép világába, agyvelőd olyan, mint egy hatalmas, jól berendezett de üres könyvtár, s amint haladsz előre az időben, az események a történések, egy-egy füzet, könyv, avagy ódon fóliás

alakjában felkerülnek a rengeteg polc egyikére. Mire megöregszünk tele a könyvtár, és amikor végigsétálunk lelkünk színes könyvtártermeiben, s belelapozunk egyik-másik könyvbe, akkor emlékezünk. Ha ezt nem teszed, akkor értelmetlen az életed. Ennek tudományos neve *amnézia*, és az *ilyen élet nem élet, csupán vegetáció!*

Ma lelkem könyvtárának egyik legódonabb fóliását szeretném fellapozni, mely soha nem lett

volna emlék, ha mi unitáriusok nem rakjuk lelkünk könyvtárának megfelelő polcára. Fóliáns, melyben egy olyan emberről van szó, akinek testét igaz, hogy megölték, de hitem szerint lelkét, eszmeiségét meg nem ölhették. Az unitárius hit szellemiségének előfutára Ő, Szervét Mihály orvos, és teológus!

„A vér a szív jobb kamrájából a bal kamrába áramlik, de nem közvetlenül, hanem hosszú erekben át, miközben a tüdőben levegővel érintkezve megtisztul. Erről eddig csak Istennek volt tudomása.” „Kétkedem, hogy Isten tartózkodási helye pusztán a magasság lenne. Neki mindenütt jelenvalónak kell lenni. Benne van tehát mindenben, amit megteremtett.” A gondolat székhelyének dolgában nincs illetékes és illetéktelen koponya. Isten valammenyit, nyitott ablakkal teremtette. Kinek adott felhatalmazást, hogy csak egyet is bedeszakázzon”.

„Vitába mertem szállni veled Kálvin János, de csak kenyérrel dobtalak meg. Dobtál volna vissza, sárral vagy menykővel, ne följelentéssel. Te a hitből kényszerítet, a hívőből álhívót kovácsolsz. Meggyőződésed, hogy az emberiség a te Jézus-kommentárodba fagyottan, mint valami őshüllő fogja megérni a feltámadás napját? Isten azért teremtett saját képére, hogy szántszándékkal elbutuljunk? Hiábavaló és lehetetlen bárkit is erőszakkal kényszeríteni, hogy hite, gondolkodása ilyen vagy olyan legyen! Az ilyen kényszer hazugságot és színlelést fiadzik.”

„A tiltott könyvespolcot a fejünkben keressd!

Könyvet írtam, nem harci programot, nem törvényeket, és ezzel nem akarok beköltözni senkinek az agyába. Lelkem ez a könyv, egész ifjúságom. A könyvégetés nem válasz! Semmire sem válasz. Gyalázzatok meg engem, de kímélhessem meg könyvemet. A lélek székhelyét nem találtam meg a vérerekben, mert valahol mélyebben lakozik bennük. Talán épp ott, ahol az írás születik, ahonnan Leonardo színei kicsapnak, vagy Michelangelo szobrai fölbukkannak. Nem tudom hol ez a mélység, talán a sorsunkban, de a sorsot nem tudom felboncolni. Közönséges anyag ez a könyv, de életem értelme sír benne, egy vagyok veled, mint anya a magzatával. Revoco? Vonjam vissza? Nem le-

hetek magzatgyilkos. Magamat alázom meg inkább, mint ezt a szerencsétlen, üldözött könyvet, melynek immár saját élete van. Ha visszavonom, megsemmisítem, ha letagadom, csak elválnék egymástól.”

E csodálatosan megálmódott szavak és gondolatok után, melyeket Sütő András a kortárs irodalom legnagyobb drámaírója adott Szervét Mihály szájába, meggyűlt a CSILLAG A MÁGLYÁN! Nem könnyű Isten ügyét szolgálni, de mégis tenni kell, akár a halált is vállalva, mert vannak az életben olyan szent dolgok, amiért még ezt is meg kell tenni. Azonban már régen bizonyosodott, hogy hiába ölik meg az embert, a testet, mert a lelket meg nem ölhetik. Hiába feszítettek keresztre Jézust, a kereszténység ügyét nem tudták elpusztítani, hiába küldték Szervét Mihályt máglyára, tanai ma is élnek.

A tettesek persze védekeznek, de elnézést, bocsánatot semmiképpen nem kérnek, esetleg eldugott oszlopokon néhány jelentéktelen és érthetetlen mondat!

Kálvin Szervéttel szembeni eltökéltsége is. 1546-ban, vagyis hét évvel Szervét máglyahalála előtt írta róla a már említett Farenek: „Ha Genfben jön, élve nem távozik onnan, amennyiben a tekintélyemnek súlya van.” A per idején pedig Kálvin ezt jegyezte föl: „Remélem, halálos lesz az ítélet.” Volt súlya Kálvin tekintélyének, s még ma is van. Ugyanis tavaly a városi tanács és a református egyház által Genfben meghirdetett „mea culpa”, a bocsánat-

kérés, e kerek évfordulón is elmaradt. Sajnos, ez a nagyszerű ember ma is eretneknek számít – úgy a katolikusok, mint a protestánsok szemében!

E kerek évfordulón, mi unitáriusok a legnagyobb tisztelettel és kegyeletteljes megemlékezéssel helyeztük el emléktáblánkat a Szervét Mihály téren épült unitárius templomunk belső falára, hogy az emlékeztessen mindenkit, főleg a holnap képviselőit, az ifjúságot, hogy a tiszta és magasztos eszmékért, mindig becsülettel kell megállni az embernek ebben a hovatovább mind nagyobb és nagyobb embertelenségben, és megteremteni az egységet a különbözőségben.

Ámen!

Rázmány Csaba püspök

Istentiszteletek 2003 decemberében

Budapest, Unitárius Egyházközség, Nagy Ignác u. 2-4. sz. Telefon: 311-30-94

- minden vasárnap 11 órától istentisztelet
- 21-én 16 órától karácsonyfa-ünnepély
- 25. és 26-án 11 órától karácsonyi istentiszteletek, úrvacsoraosztás

Budapest, Bartók Béla Unitárius Egyházközség, Hógyes Endre u. 3. sz. Telefon: 217-61-71

- minden vasárnap 10 órától istentisztelet
- 25-én 10 órától karácsonyi istentisztelet, úrvacsoraosztás,
- 26-án 10 órától karácsonyi istentisztelet, úrvacsoraosztás
- január elsején 11 órától újévi istentisztelet

Budapest, Pestszentlőrinc, Szervét Mihály tér 1. sz. Telefon: 297-55-05

- minden vasárnap 11 órától istentisztelet
- 21-én 11 órától gyermekkarácsony
- 25-én 11 órától karácsonyi istentisztelet, úrvacsoraosztás

Debrecen, Hatvan u. 24. Telefon: 36-52-535-378

- 7-én és 14-én *Debrecenben* 10 órától adventi istentiszteletek
- 20-án *Debrecenben* 16 órától szeretetvendégség
- 25-én *Debrecenben* 10 órától karácsonyi istentisztelet
- 26-án *Miskolcon* 10.30 órától karácsonyi istentisztelet

Füzesgyarmat, Széchenyi u. 77. Telefon: 36-66-491-894

- istentisztelet minden vasárnap 11 órától
- 25-én a karácsonyi istentiszteletek rendje a következő:

- 11 órától Füzesgyarmaton
- 13.30 órától az Idősek otthonában Füzesgyarmaton

Gyula, Esze Tamás u. 2.

- 15.30 órától istentisztelet az új imateremben

Győr, Szittya u. 2. Telefon: 36-96-324-796

- 7-én 14.30 órától istentisztelet Veszprémben (Ányos utca 8.)
- 14-én *Pápán* 11 órától istentisztelet (az öreghegyi iskolában)
- 21-én *Sopronban* 11 órától istentisztelet (az Erdélyi Házban)
- 25-én 16 órától istentisztelet és karácsonyfa-ünnepély Győrben (Likócsi részönkormányzat)

Hódmezővásárhely, Vöröskereszt u. 16/a. Telefon: 36-62-241-781

- istentisztelet első vasárnap
- 25-én 10 órától karácsonyi istentisztelet

Szeged

- istentisztelet első szombaton
- 25-én 16.30 órától karácsonyi istentisztelet (Honvéd téri ref. templom)

Kecskemét, Telefon: 06-1-3207-399

- 25-én 11 órától karácsonyi istentisztelet (az evangélikus egyházközség tanácstermében a főtéren)

Kocsord, Szent István u. 30. Telefon: 36-44-404-243

- Istentisztelet minden vasárnap 11 órától
- 25-én 11 órától karácsonyi istentisztelet

Pécs, Telefon: 06-30-2821-665

- (Lásd az Egyházközségi híreknél)

**NE FELEJTSE EL MEGÚJÍTANI
2004. ÉVI ELŐFIZETÉSÉT!**